

Școala doctorală de TEOLOGIE
Domeniul de doctorat: TEOLOGIE

TEZĂ DE DOCTORAT

„IDENTITATEA NAȚIONALĂ ROMÂNEASCĂ ȘI
MISIUNEA CLERICILOR ORTODOCSI DIN
TRANSILVANIA
PÂNĂ LA ÎNFĂPTUIREA ROMÂNIEI MARI”

Doctorand:
PREOT CRISTIAN VLAD IRIMIA

Conducător de doctorat:
PR. PROF. UNIV. DR. AUREL PAVEL

CUPRINS

INTRODUCERE	5
Motivația și importanța cercetării	6
Ipotezele, obiectivele și problematica subiectului cercetării.....	7
Stadiul cercetării și sursele de informare	8
Presa și identitatea	15
Încadrarea temei în domeniul Teologie	19
Metodologia cercetării	22
Structura lucrării	30
CAPITOLUL 1. ORTODOXIA VALOARE A IDENTITĂȚII ROMÂNEȘTI	31
1.1. Considerații despre vechimea și continuitatea Ortodoxiei în arealul Transilvaniei	35
1.2. Dimensiunea identitară a apărării credinței ortodoxe în Transilvania	50
CAPITOLUL 2. CONCEPTUALIZAREA RAPORTULUI ORTODOXIE ȘI NAȚIONALITATE ÎN TRANSILVANIA	77
2.1. Universal și național în Ortodoxie	79
2.2. Neamul și națiunea	88
2.3. Egalitatea în drepturi a națiunilor	92
2.4. Naționalul și moralitatea	96
2.5. Libertatea națională	104
2.6. Biserica neamului	107
2.7. Biserica națională.....	115
2.9. Ortodoxia, cultura și valorile naționale.....	119
2.9.1. Conștiința națională	132
2.9.2. Patriotismul și eroismul	134
2.9.4. Limba națională	140
2.10. Școala confesională	151
2.11. Comuniunea națională	160
CAPITOLUL 3. CLERUL ORTODOX ȘI EMANCIPAREA POLITICO-NAȚIONALĂ A NAȚIUNII ROMÂNE DIN TRASILVANIA	170
3.1. Identitatea și emanciparea națională	174
3.1.1. Naționalismul.....	186
3.2. Clerul ardelean și Revoluția de 1848	191
3.3. Sfântul Andrei Șaguna și reprezentarea națiunii române sub aspect politico-național	204
3.4. Clericii ortodocși din Transilvania în slujba idealului național la 1877.....	219
3.5. Afirmarea identitară a clerului ardelean în perioada 1878-1911.....	222

3.6. Episcopia de Haydudorog și protestele românilor	251
3.7. Clerul ortodox, fruntașii și soldații români din Transilvania în lupta pentru înfăptuirea unității naționale în perioada 1913-1918	261
4. CAPITOLUL 4. TRĂSĂTURILE IDENTITĂȚII NAȚIONALE ROMÂNEȘTI	303
4.1. Coeziunea civică.....	303
4.2. Cultura politică participativă	314
4.3. Demnitatea umană și moralitatea.....	322
4.4. Armonia și respecul față de Legea românească	333
4.5. Loialitatea românilor față de țară.....	340
4.6. Școala și cultura națională	346
5. CAPITOLUL 5. REPERE MISIONAR-PASTORALE PENTRU CONTEMPORANEITATE.....	359
5.1. Învățăminte din trecut pentru o misiune în prezent.....	359
5.1.1. Episcopul – păstorul jefelnic al poporului	359
5.1.2. Preoții - misionari în ogorul Domnului.....	366
5.1.3. Mângâierea poporului	377
5.1.4. Îndrumările ierahilor ortodocși din Transilvania adresate	385
Adunării și membrilor eparhiali.....	385
5.2. Identitatea națională și Ortodoxia în Postmodernism	395
Concluzii.....	407
Figuri	417
Bibliografie.....	426
Anexe.....	466

REZUMATUL TEZEI DE DOCTORAT

În lucrarea intitulată - „*Identitatea națională românească și misiunea clericilor ortodocși din Transilvania până la înfăptuirea României Mari*”, coordonată de Pr. Prof. Univ. Dr. Aurel Pavel mi-am propus să conceptualizez raportul dintre Ortodoxie și naționalitate și să analizez rolul exercitat de către clericii ortodocși din Transilvania în ceea ce privește apărarea și cultivarea identității și a spiritualității românești din Transilvania, până la realizarea Marii Uniri din 1918.

Întrucât societatea contemporană adresează Bisericii numeroase provocări, determinând-o să cunoască cât mai bine problemele existențiale ale oamenilor, pentru a le oferi acestora căile de înnoire sufletească și lumina regăsirii de sine cred că realizarea acestei lucrări, ce are ca obiect principal de studiu raportarea la valorile identității românești și regăsirea centrului de greutate pe care Biserica Ortodoxă l-a avut de-a lungul timpului în societatea românească este relevantă și oportună și va contribui la avansarea cercetărilor cu privire la rolul și menirea misiunii Ortodoxiei în contemporaneitate.

Motivația personală care m-a insuflat să elaborez această teză de doctorat o constituie simțământul și responsabilitatea interioară, de a contribui la cinstirea înaintașilor, care s-au jertfit pentru păstrarea credinței ortodoxe și a identității românești, într-o perioadă în care diferiți autori încearcă astăzi prin scrierile lor să atenteze la edificiul curăției, martirului și al crezului celor care ne-au lăsat cel mai scump tezaur – Biserica Ortodoxă și identitatea națională.

Problematica studiată oferă misionarilor ortodocși din spațiul unde românii ortodocși sunt minoritari sau sunt supuși deznaționalizării, în țări cum ar fi de pildă – România (Covasna și Harghita), Ucraina, Serbia și Republica Moldova un suport informațional bogat în ceea ce privește tematica cuvântărilor și modul de a întreprinde și implementa activități cu caracter misionar, într-un context cultural și social ostil.

Dacă luăm în considerare că realizările valoroase și durabile ale oamenilor de-a lungul timpului sunt produsul, nu doar al inteligenței ci și al credinței și că ele pot fi înțelese ca fiind rezultatul revărsării darului lui Dumnezeu asupra creației, atunci edificarea românilor ca națiune, precum și urcușul acesteia pe scara istoriei pot face subiectul cercetării ce vizează domeniul Teologiei.

Tema enunțată în titlu este de interes pentru spațiul cercetării teologice, încrucișat prin elaborarea acesteia am încercat să aduc o reală contribuție la conceptualizarea raportului dintre Ortodoxie și naționalitate în Transilvania și totodată am căutat să recuperez acele mărturii, care m-au ajutat să configurez din punct de vedere științific rolul clericilor în procesul de emancipare națională, cu scopul de a oferi o perspectivă teologică asupra cercetării.

Pornind de la concepția promovată de Părintele Acad. Dumitru Stăniloae potrivit căruia cadrul existențial al umanului atât în registrul său natural cât și în cel spiritual poartă pecetea națională și nu se poate concepe în afara vieții trăite în Dumnezeu, iar o națiune nu poate face abstracție în progresul ei de latura spirituală ce presupune realizarea sa creștină sau entelehia ei, putem deduce că studierea temei naționalului se încadrează din punct de vedere conceptual și în aria Teologiei.

În cadrul acestei teze de doctorat mi-am propus să realizez o analiză pe baza unei regresii istorice, în vederea reconstituirii unor realități din viața românilor ardeleni și a înțelegерii acestora din perspectiva relației dintre Biserica Ortodoxă și națiunea română.

Obiectivele principale urmărite în elaborarea cercetării au fost surprinderea frumoasei și a tainicei sințeze a Ortodoxiei cu naționalitatea în arealul Transilvaniei, și totodată constituirea unei imagini concrete asupra rolului pe care l-au avut clericii Bisericii Ortodoxe Române și a fruntașilor ardeleni în desfășurarea mișcării de emancipare națională și în cultivarea valorilor identității naționale românești.

Elaborarea lucrării a pornit de la cunoașterea realităților trăite de români din Transilvania, care au făcut obiectul mai multor articole și studii de istorie și se bazează pe valorificarea presei vremii, ce conține mesajul adresat de clericii ortodocși și fruntașii ardeleni către națiunea română.

Încrucișat în realizarea demersului științific m-am orientat pe direcția reprezentării elementelor ce fac referire la realitatea istorică, individ, instituții și societate în spațiul transilvan, în vederea observării și interpretării acelor semnificații care relaționează cu domeniul mișcării naționale a românilor și cu domeniul misiunii clericilor, direcțiile ce au stat la baza cercetării au fost următoarele:

- cunoașterea măsurilor politico-religioase ce au avut ca scop deznaționalizarea românilor;
- configurarea efectelor administrative, religioase, culturale și sociale ale politicilor guvernamentale, bisericești și civile;

- identificarea misiunii cinului preoțesc și monahicesc din Mitropolia Ortodoxă a Ardealului ce au vizat aspectele de viață ale națiunii române.

În realizarea demersului științific am urmărit să obțin acele informații, care m-au ajutat să formulez anumite deducții de valoare cu privire la gradul de implicare a clericilor ortodocși din Transilvania în păstorirea românilor ortodocși, sub aspectul cultivării moralității și a valorilor identității naționale prin:

- conștientizarea apartenenței românilor la națiunea/etnicitatea românească, asumarea teritoriului transilvan ca fiind Țara/Patria străbunilor și revendicarea ei ca fiind o valoare românească, reprezentarea limbii române și a religiei răsăritene ca fiind resursele principale în afirmarea românilor ca națiune, urmărirea și împlinirea aspirațiilor și a obiectivelor naționale – organizarea statală, progresul, apărarea, asigurarea drepturilor și libertăților;
- generarea de către clericii ortodocși și fruntașii ardeleni în sânul națiunii române din Transilvania a unor activități identitar-culturalizatoare, ce au avut ca scop urmărirea intereselor naționale românești reprezentate de emancipare și autodeterminare prin instrumentul mobilizării gândirii, atitudinii și acțiunii umane.

În realizarea analizei evaluative am avut în vedere ca obiecte atitudinale: unitatea socială (comunitatea românească ardeleană) și procesul social (renașterea națională) și am recurs la considerarea și coroborarea datelor oferite de determinările sociale relevante de către aceste unități și anume: coeziunea națională, patriotismul, determinarea, responsabilizarea etc.

Teza de doctorat a fost structurată în cinci capitole (excluzând introducerea) ce cuprind în mod sistematic toate aspectele necesare edificării științifice și a înțelegerei subiectului pe care îl incumbă titlul lucrării. Conținutul rezumativ al capitolelor îl prezint după cum urmează:

În capitolul I am realizat o regresie istorică cu scopul de a identifica principalele aspecte ce caracterizează identitatea românească și pentru a identifica locul Ortodoxiei în matricea acesteia. În partea a doua am recuperat mărturiile care atestă faptul că, românii din Transilvania s-au raportat la credința răsăriteană ca la o comoară de mult preț, ce trebuie păstrată și transmisă urmașilor, chiar cu prețul jertfei supreme.

În capitolul al II-lea am definit națiunea și valorile naționale și am conceptualizat raportul dintre Ortodoxie și naționalitate din prisma simțirilor și a convingerilor exprimate de clericii și reprezentanții națiunii române din Transilvania.

În capitolul al III-lea am evaluat modul și gradul implicării clericilor ortodocși și a fruntașilor națiunii române din Transilvania în lupta pentru împlinirea dezideratelor naționale românești.

În capitolul al IV-lea am cercetat rolul îndrumărilor misionar-pastorale ale ierarhilor Bisericii Ortodoxe din Transilvania, în ceea ce privește cultivarea valorilor Ortodoxiei și susținerea procesului de cristalizare a unor virtuți (trăsături) identitar naționale românești.

În capitolul al V-lea am căutat să identific semnificațiile relevante de îndrumările pastorale-misionare ale ierarhilor, conținute de pastoralele sau cuvântările acestora rostite în fața membrilor Adunării eparhiale și publicate în presă. Tot în acest capitol m-am oprit și asupra cuvântărilor preoților, pentru a evidenția anumite aspecte legate de păstorirea și mândrirea poporului în vremuri de restrînte. Scopul pe care l-am urmărit în cadrul acestui ultim capitol a fost acela, de a concepe pe baza învățăturilor relevante de persoanele sfintite a căror îndrumări le-am identificat, un plan de misiune pentru reprezentanții Bisericii Ortodoxe în societatea contemporană. La finalul tezei am încercat să restabilesc echilibrul în ceea ce privește conceputualizarea temei națiunii și a identității naționale, combătând abaterile specifice vehiculate de anumiți autori postmoderniști, ce nu concordă cu criteriile reflecției teologice ortodoxe.

Concluzii

Atestările legate de existența românilor creștini în arealul Transilvaniei încă din sec. II-III, păstorirea acestora de către ierarhii Bisericii Răsăritene ce se aflau în comuniune cu Patriarhia de Constantinopol (sec. VII), și cu episcopii de peste munți, de la Curțile domnitorilor din Țara Românească și Moldova confirmă faptul că, românii au devenit ceea ce sunt și s-au format ca națiune, trecând printr-un proces de Hristogeneză identitară.

Trăind sub ascultarea duhovnicilor plini de Duh Sfânt, cum a fost de pildă Sfântul Ghelasie de la Râmeț (sec. XIV), și închinviați în cele peste 168 de mănăstiri și schituri, românii din Transilvania au legat cu Dumnezeu o relație iubitoare (Dumnezeu drăguțul, Măicuța Domnului) duioasă și echilibrată, chiar românească am putea spune.

Călăzuți în sec. al XVII-lea de Sfinții Ierarhi dintre care îi nominalizăm pe Ilie Iorest, Sava Brancovici, Simion Stefan și Iosif cel Nou de la Partoș, românii au învățat să-L iubească pe Dumnezeu și să-și dea viața ca mucenici pentru păstrarea altarului străbun și a credinței celei adevărate, după cum o arată sinaxarele din 21 octombrie (Sfinții Visarion Sarai, Sofronie de la

Cioara, Oprea Miclăuș, Ioan din Galeș și Moise Măcinic) sau cel din 12 noiembrie (Sfinții Năsăudenii Atanasie Todoran din Bichigiu, Vasile Dumitru din Mocod, Marin Grigore din Zagra și Vasile Oichi din Telciu).

Reprezentanții Bisericii au contribuit la realizarea și păstrarea simfoniei dintre Ortodoxie și etnicitatea românească, conștienți de faptul că, numai prin apropierea de Dumnezeu neamul românesc va putea dăinui, se va împlini și va fi capabil să urce spre zările luminoase, spre care este chemat de Tatăl ceresc.

Națiunea română a fost binecuvântată de Dumnezeu în aprilie 1848, cu un nou Moise după cum era numit Sfântului Andrei Șaguna, care a știut să țină în sfîrșita-i mâna sceptrul bisericesc și cel politico-național și astfel lupta națională pentru neamul românesc a devenit un obiectiv urmărit în mod constant și intens sub toate aspectele – instituțional, politic, diplomatic, cultural și religios. Cultura națională în această perioadă a devenit un domeniu prioritar pentru activitatea Bisericii și a fruntașilor românilor care, călăuziți de un foc lăuntric și de har au depus eforturi mari pentru luminarea poporului prin școlile înființate, activitatea catehetică realizată, editarea de cărți și manuale, manifestările culturale etc.

Slujitorii Sfintelor Altare s-au străduit să imprime în sufletele românilor convingerea potrivit căreia, înstrăinarea de Hristos duce la îndepărarea de identitatea românească, iar împlinirea Legii românești care este rezultanta sumei dintre Ortodoxie și Românism reprezintă soluția cea mai viabilă pentru înțelegerea propriei vocații mesianice, în raport cu celelalte națiuni.

Hotărârea de unificare a României prin alipirea Transilvaniei și a Basarabiei, ce a stat la fundamentarea începerii războiului alături de Antanta în anul 1916 și-a găsit corespondent în ființa românilor transilvăneni, care au realizat că s-a născut prilejul de a răspunde chemării cerești de a se sacrifica pentru înfăptuirea idealului național, onorând astfel testamentul lăsat din neam în neam de părinții lor. Acest lucru s-a materializat prin înrolarea ardelenilor în Armata Română, prin primirea călduroasă a soldaților veniți să dezrobească Ardealul, prin preluarea conducerii administrative din teritoriu, prin afirmarea răspicată a Învierii națiunii române și alegerea unui nou drum, potrivit crezului că ”așa a binevoit Dumnezeu”.

Cercetarea concepției clericilor ortodocși din Transilvania vădește un echilibru între vocația universală a Evangheliei pe care o propovăduiau și misiunea de culturalizare a poporului, ce a îmbrăcat forma cultivării conștiinței naționale a acestuia.

Studierea realităților istorice și analizarea cuvântărilor slujitorilor ortodocși și a discursurilor reprezentanților națiunii române din Transilvania mă determină să conchid faptul că, realizările înaintașilor constituie o bogată sursă de inspirație pentru conceptualizarea rolului pe care poate să-l îndeplinească Biserica Ortodoxă Română în sănul societății.

Particularitățile intrupării adevărului credinței și a poruncilor evanghelice și modul păstrării valorilor naționale de-a lungul timpului de către sfinții și strămoșii neamului românesc reprezintă un tezaur inestimabil al identității naționale, ce se cuvine a fi valorificat prin misiunea Bisericii Ortodoxe Române. Acest lucru necesită din partea clericilor implicarea în procesul de regenerare a națiunii prin edificarea suportului sufletesc ce sălășluiește în conștiința și energia interioară a membrilor națiunii, prin programe misionare centrate pe valorile evanghelice.

Fără a avea pretenția unei prezentări exhaustive a problematicii studiate, cred că demersul meu va contribui la aprofundarea ulterioară a temei, precum și la identificarea unor subiecte conexe ce implică valorizarea paradigmatică a relației Bisericii Ortodoxe Române cu societatea.

